

Ilyen álmódó és mégis a reménység talaján álló államférfinak, nagyszerű vezetőnek látom én Orbán Viktort, aki álmodik, sokszor helyettünk is, de mindig értünk, a nemzetért, s közben keményen megküzd azért, hogy ezek az álmok valóra váljanak.

Isten nekünk ajándékozta, mint annyi más nagy embert a történelem folyamán, hogy látomást látó, jövőt álmódó és az álmokban bízó szent akarással vezesse a nemzetet. Én hiszek ezekben az emberekben. Én hiszem, hogy úgy lesz, ahogy Isten megmondta neki, ahogy ő el tudja mondani, meg meri osztani azt velünk. Ezért vagyok jó reménységben. Ezért kérek, bátorítalak bennetek is, hogy legyetek jó reménységben férfiak és asszonyok, ifjak és öregek, gyermekek és felnőttek, mert: „Az álmok nem hazudnak.” Ámen.

AZ ÉGI CSODA

Józs 10,12–14

A nyár folyamán amerikai látogatóink jöttek. Kedves kollegánk, Farkas Dénes hozta őket az újonnan vásárolt minibusszal. Városnézőbe indultunk. Célpont a Fekete-templom. Azt mindannyian tudjuk, hogy nyári időszakban sokszor lehetetlen parkolóhelyet találni a templom közelében. Nekünk pedig feltétlen szükség volt egy helyre, mert a vendégek közül ketten mozgássérültek voltak, s így őket a templomhoz közel kellett vinni, s onnan fel is venni. Amint ott nézelődtünk, s lestük az első felszabaduló helyet, az egyik amerikai szólalt meg: „Ne aggódjatok, lesz parkoló hely!” Majd mindannyiunk csodálkozására egy érdekes imádságot mondott:

„Ó, Parkolók Hatalmas Istennője, Hozzád fordulunk, hogy szorongatott helyzetünkben segíts. Mindenképpen látni szeretnénk ezt a híres templomot. Messziről gyalogolni nem tudunk. Tudjuk, hogy hatalmadban áll, segíts hát, s egy percen belül szabadíts fel egy parkolóhelyet. Ámen.” És csodák csodája, harminc másodpercen belül egy hasonló méretű jármű távozott a parkolóból, s így mi foglalhattuk el a helyét.

Amikor ez a különös imádság elhangzott, mindenki nevetett, s értékelte amerikai testvérünk humorát. De, amikor megtörtént „a csoda”, akkor senkinek sem volt egyetlen szava. Egyszerűen tudomásul vettük, s mintha mi sem történt volna, mentünk tovább a gunk útján.

Azóta sokszor eszembe jut ez a jelenet, s elgondolkozom, hogy vajon mi is történt ott? De sietek előrebozsátani, hogy én személy szerint nem hiszek a Parkolás Istennőjében, aki ilyen imádságra hallgatva mozdítja el az embereket járműveikkel együtt, teljesítve egyszerű halandók esendő kéréseit.

Itt van ez az ószövetségi történet, melynek kapcsán mondom, hogy ugyanígy azt sem hiszem szó szerint, hogy Józsué kérésére Jahve megállította volna

a Napot. Hogy ezt megtegye, Isten meg kellett volna, hogy változtassa a természet, a világegyetem törvényeit. Nem, a Nap nem áll meg azért, mert Isten így teljesíti halandó emberek óhaját. És nem létezik a Parkolás Istennője sem, hogy kedvünkbe járjon. Ettől eltekintve az imádság nem fölösleges, nem vicc, nem szójáték, sem időpazarlás, vagy valami olyan, amire hívő emberekként nem kellene gondolnunk. Az imádságra szükség van. Az imádság a hívő ember számára létkérdés. Úgy kell, mint a levegő, mint a víz, mint a mindennapi kenyér.

„Annyit tudok, hogy az imádság egy bársony hidat épít, amelyre rálépve a magasban vagyunk aransárgán ragyogó táj fölött, amit a megálló Nap sugarai világítanak be.” Így ír a Nobel-díjas költő, Czesław Miłosz, aki azt vallja magáról, hogy nem hisz egy személyes Isten létében. És mégis imádkozik. Miért? Mert, amikor imádkozik, úgy látja a világot, mintha a Nap valóban megállt volna az égen. A Józsué könyvéből vett képet használva, amikor imádkozik, a világ egy pillanatra megáll körülötte, a Nap nem mozdul, és úgy világítja be a mindenséget, s olyanok mutatja, amilyenek soha nem látta azelőtt.

Az ő imádsága egy megállás, odafigyelés arra, ami történik körülötte és benne. Amikor Miłosz imádkozik, azt teszi, amit annyi nagy szellem tett... Ő nemcsak azt képzei el, amit akar, amire szüksége van, amit érez, hanem annak ellentétét is, összes óhajainak a fordítottját is. Ő a kép másik felét is látja, s lelkében hallja a történet másik változatát. Nem úgy látja önmagát, mint akinek a legnagyobb szüksége van a segítségre, hanem egy a többi között, aki ugyanolyan értékes, ugyanolyan fontos, mint ő, s akiknek mind vannak óhajai, álmai és megtorpanásai. Az imádság által ő a világot egy pillanatra fordítva látja, és látja önmaga helyét ebben a fordított világban, ahol nem ő a legfontosabb, és az ő vágyai nem az egyedüliek.

A vers végén – nehogy abba a tévedésbe estünk volna, hogy a hagyományos vallásos gondolkodást követi – kijelenti, hogy nem ezért imádkozik. Még ha nincs is az a másik part, még akkor is, ha egyesek szerint nincs Isten, sem mennyország, ő fog imádkozni, s ugyanúgy fog azon a hídon járni. Miłosz számára az imádság egyszerűen mindennapi emberi megnyilvánulás.

Imádkozni annyi, mint rálépni az együttérzés hídjára, amely egy cinikus és agresszív világ fölött ível át. Imádkozni annyi, mint rábírnai az égen guruló Napot, hogy megálljon egy pillanatra, amíg mi ezen a hídon átmegyünk, hogy jobban láthassuk milyen a világ, és jobban láthassuk önmagunkat ebben a világban, hogy kik vagyunk.

Ilyen értelemben tudom én elfogadni a Józsué könyvéből olvasottakat. A könyv írója a néphez beszél, akinek szüksége volt erre a hitre. Azt akarja bizonyítani ezzel a bizarr történettel, hogy Izrael Istene milyen erős és hatalmas. Igen! „Megállt a nap az ég közepén, nem sietett lenyugodni egy teljes napig. Nem volt ilyen nap sem azelőtt, sem az után, hogy emberi szóra így hallgatott volna az Úr...”

Bizony, ott van a Szentírásban. Az imádságra nem szíjjal látható, a fizikai világban megtapasztalható jelekkel válaszol az Úr. Erre csak egyetlen

egyszer volt példa, tehát többé ne is várjuk, hogy megtörténjen ilyen égi csoda.

Ettől függetlenül mindannyian imádkozunk. A kérdés az, hogy miképpen. A szóbeli imádság a hagyományos, de vannak, akik azt vallják, hogy imádsággá válhat minden cselekedetünk, gondolatunk, érzésünk anélkül, hogy azt szóban is elmondanánk. Én személy szerint egyetértek ezzel a gondolattal, de hiszem, hogy a szóban elmondott imádság sokkal közelebb áll mindannyiunk lelkéhez, mert így tanítottak, mert így szoktuk meg, mert így gyakoroljuk egy életen át, s próbáljuk megtanítani gyermekeinket, unokáinkat is.

Az imádság nem változtatja meg a világot. Az imádság azt változtatja meg, aki imádkozik, s az imádkozó ember képes megváltoztatni a világot. Én úgy gondolom, hogy ezzel a megállapítással nem vitatkozunk, azt elfogadjuk. S ennek alapján azt is hozzá kell tennünk, hogy az imádság nem ruház fel semmilyen természetfeletti erővel, amely meggyógyíthat valakit, vagy megváltoztathatja valakinek a gondolkodását. De tudnunk kell, hogy az imádság segít elfogadni az életet a maga valóságában: örömeivel, szenvedéseivel és az elmúlással együtt. Ez a legcsodálatosabb dolog az imádságban, az imádkozásban.

Az imádság segítségével egészen más fényben láthatjuk önmagunkat, a világot, amelyben élünk. Olyan, mintha fejünk felett valóban megállott volna a Nap. A Szentírás szerint ez csak egyszer történt meg, de én hiszem, hogy valahányszor imádkozunk, a csoda megismétlődik, egyszerűen azért, hogy mi jobban lássunk. Ebben van az imádság csodája. Ez az igazi égi csoda lelkünk egén. A legemberibb dolog, amit tehetünk. Hát nem csoda, hogy egyszerű emberekként ennyit tehetünk? Bizony csodálatos. Ámen.

Könyvszemle

GAAL GYÖRGY: MÚZSÁK ÉS ERÉNYEK JEGYÉBEN. Dolgozatok Erdély unitárius múltjáról.¹ Kiadja az Unitárius Egyház. Kolozsvár, 2001. 564 oldal + 2 melléklet.

Élmény- és eseményszámba ment – írta két évtizeddel ezelőtt Gaal György a *Keresztény Magvető* hasábjain – Kelemen Lajossal Kolozsvár utcáit járni. Mert: „Szavai nyomán megszólaltak a várfalak, templomok, polgárházak és paloták. Rendre levetették a többszöri átépítés során rájuk rakódott gipsz- és malterréteget, s a még itt-ott kikandikáló, épen maradt ablak- és ajtókeretek révén felcsillant a ház 18–17. századi vagy még korábbi képe. S a házak szellemi megidézéséből rendre utca- és városkép állott össze. [...] S az igazi mesterfogás csak ezután következett, mert a holt tárgyak rendre mesélni kezdtek rég volt gazdáikról, főúri és polgárcsaládookról, akik a város, Erdély vagy a tudományos-irodalmi élet történetébe írták be nevüket.” (*Kelemen Lajos művészettörténeti tanulmányai*. KM, 1981. 4. 266–267.)

Élmény- és eseményszámba ment Mikó Imrével is Kolozsvár utcáin sétálni; alighogy megjelent 1976-ban az *Akik előttem jártak* című kötete, Kós Károlyt kereste fel vele; a nevezetes Rákóczi úti ház kapuján lépett ki, amikor ráköszöntem; kimeríthetetlen közös témánkról, Balázs Ferencről kezdtünk beszélgetni – Gaal György kötetében is gyakorta felbukkan a neve, újabb és újabb összefüggésekben –, és annyira belemerültünk a kolozsvári és erdélyi közelmúlt megíratlan fejezeteinek a számbavételébe, hogy a Főtéren át hazáig kísérhettem; az akkor még *csendes Petőfi utcába*, melyet épp az idő tájt készült megörökíteni; hozzá is látott, de a befejezéshez már nem maradt kellő ideje; akkor mondta volt nekem – nem sokkal a halála előtt –: „a múlt nem mögöttünk van, hanem alattunk – *azon állunk*”; s mert történetesen Európa egyik legszebb főterén sétáltunk, az erdélyi századok „mies”- és „míves” napjainak a megszentelésére égbe emelkedő Szent-Mihály templom monumentalitását csodálva – ma már kevesen tudják, hogy Dávid Ferenc tevékenysége és az unitarizmus kolozsvári kibontakozása ehhez a templomhoz fűződik; százötven évi használat után, 1716 márciusában katonai erőszakkal veszik el unitárius eleinktől –, örökre megjegyeztem magamnak az Idő „architektúrájának” lényegét: *mélység nélkül nincs magasság sem*.

A *Múzsák és erények jegyében* dolgozatai – a szerző minősíti ekképpen kötetbe foglalt írásait – Erdély unitárius múltjáról tudósítanak; tegyük hozzá nyomban, egykori főgondnokunk, Mikó Imre testamentuma szellemében: *Erdély unitárius jövője érdekében*.

Negyedszázaddal ezelőtt, utolsó nyilvános megszólalásában – Szabó Zsolt készítette az 1977. január 7-én elhangzott rádiós-beszélgetést – azt is